

NUTQ MADANIYATI VA DAVLAT TILIDA ISH YURITISHNING MOHIYATI VA MAZMUNI

Ziyoyeva Dilobar Ōrol qizi
Usmanova Zulayho Ilhom qizi

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada nutq madaniyatining mohiyati, uning jamiyat hayotidagi o‘rni hamda davlat tilida ish yuritishning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, rasmiy hujjatlar bilan ishlashda til me‘yorlariga rioya qilish zarurati tahlil qilingan.*

KALIT SO‘ZLAR: *nutq madaniyati, davlat tili, ish yuritish, rasmiy uslub, til me‘yorlari, hujjatchilik*

ANNOTATION: *This article discusses the essence of speech culture, its role in society, and the importance of conducting official work in the state language. It also analyzes the necessity of following language norms in official documentation.*

KEYWORDS: *speech culture, state language, documentation, official style, language norms*

АННОТАЦИЯ : *В данной статье рассматриваются сущность культуры речи, её роль в обществе, а также значение ведения делопроизводства на государственном языке. Анализируется необходимость соблюдения языковых норм в официальных документах.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *культура речи, государственный язык, делопроизводство, официальный стиль, языковые нормы*

KIRISH

Nutq madaniyati har bir insonning umumiy madaniyat darajasini belgilovchi muhim omillardan biridir. Insonning fikrlash doirasi, bilim darajasi va dunyoqarashi uning nutqida aks etadi. Shu sababli nutqning to‘g‘ri, aniq va ravon bo‘lishi jamiyat taraqqiyotida muhim ahamiyat kasb etadi.

Davlat tilida ish yuritish esa mustaqil davlatning asosiy belgilaridan biri hisoblanadi. Har qanday tashkilot va muassasada ish yuritish davlat tilida olib borilishi qonuniy va ma‘naviy zaruratdir. Bu nafaqat tilning rivojlanishiga, balki milliy o‘zlikni saqlashga ham xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Nutq madaniyati til vositalaridan o‘rinli va samarali foydalanishni anglatadi. Bunda so‘zlarning to‘g‘ri tanlanishi, gaplarning mantiqan bog‘langanligi va fikrning aniq ifodalanishi muhim hisoblanadi. Nutq madaniyatiga rioya qilgan holda inson o‘z fikrini boshqalarga oson yetkazadi va samarali muloqot o‘rnatadi. Davlat tilida ish yuritish rasmiy faoliyatning asosini tashkil etadi. Hujjatlar sodda, tushunarli va aniq bo‘lishi kerak. Ortiqcha so‘zlardan qochish, rasmiy uslubga amal qilish va standart iboralardan foydalanish muhimdir. Masalan, “mazkur qaror asosida”, “yuqoridagilarni inobatga

olib” kabi iboralar hujjatlarda keng qo‘llaniladi. Bugungi kunda ayrim muammolar ham uchrab turadi. Ba’zi hollarda rasmiy hujjatlarda xatolar, shevaga xos iboralar yoki noto‘g‘ri terminlar ishlatiladi. Bu esa hujjatning mazmunini tushunishni qiyinlashtiradi. Shu sababli nutq madaniyatini oshirish, xodimlarni til me’yorlariga o‘rgatish va doimiy mashg‘ulotlar o‘tkazish zarur. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi ham ish yuritish jarayoniga ta’sir ko‘rsatmoqda. Elektron hujjatlar, onlayn yozishmalar kengayib bormoqda. Bu esa tilga bo‘lgan e’tiborni yanada oshirishni talab qiladi. Har qanday yozma muloqotda savodxonlik va aniqlik muhim bo‘lib qolmoqda

1. Nutq madaniyatining mazmuni

Nutq madaniyati — bu til vositalaridan to‘g‘ri, o‘rinli va samarali foydalanish qobiliyatidir. U quyidagi asosiy mezonlarni o‘z ichiga oladi:

- To‘g‘rilik (grammatik jihatdan to‘g‘ri nutq)
- Aniqlik (fikrning ravshan ifodalanishi)
- Mantiqiylik (fikrlar izchilligi)
- Ta’sirchanlik (tinglovchiga ta’sir o‘tkazish)

Nutq madaniyati insonning nafaqat bilimli ekanligini, balki uning tarbiyalanganlik darajasini ham ko‘rsatadi.

2. Davlat tilida ish yuritishning ahamiyati

Davlat tilida ish yuritish — bu barcha rasmiy hujjatlarni davlat tilida tayyorlash va yuritish jarayonidir. Bu quyidagi jihatlar bilan ahamiyatlidir:

- Huquqiy tizimni mustahkamlaydi
- Milliy til rivojiga xizmat qiladi
- Fuqarolar uchun tushunarlikni ta’minlaydi
- Davlat mustaqilligini mustahkamlaydi

Rasmiy hujjatlarda sodda, tushunarli va aniq til ishlatilishi zarur.

3. Rasmiy uslub xususiyatlari

Davlat tilida ish yuritishda rasmiy uslub qo‘llaniladi. Uning asosiy xususiyatlari:

- Lo‘ndalik va qisqalik
- Aniqlik va bir ma’noilik
- Emotsional ifodalarning kamligi
- Standart iboralardan foydalanish

Masalan: “Mazkur qaror asosida”, “Yuqoridagilarni inobatga olib” kabi iboralar keng qo‘llaniladi.

4. Zamonaviy muammolar va yechimlar

Bugungi kunda nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritishda ayrim muammolar mavjud:

- Sheva va aralash til ishlatilishi
- Rasmiy hujjatlarda xatolar ko‘pligi
- Terminlardan noto‘g‘ri foydalanish

Ularni bartaraf etish uchun:

- Til bo'yicha treninglar o'tkazish
- Imlo va uslubiy qo'llanmalarni kengjoriy qilish
- Mutaxassislar tayyorlash zarur

XULOSA

Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish jamiyat rivojining muhim ko'rsatkichidir. Har bir inson o'z nutqiga e'tiborli bo'lishi, davlat tilini hurmat qilishi va undan to'g'ri foydalanishi lozim. Ayniqsa, rasmiy sohada ishlovchilar uchun bu juda katta mas'uliyat hisoblanadi. Davlat tilining rivoji — bu millat rivoji demakdir. Shuning uchun nutq madaniyatini oshirish va ish yuritishni takomillashtirish har bir fuqaroning vazifasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti, 2008.
2. O'zbek tili imlo qoidalari. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi davlat ilmiy nashriyoti, 2013.
3. Rahmatullayev Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2010.
4. Mahmudov N. Nutq madaniyati. Toshkent: Fan nashriyoti, 2007.
5. O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqida"gi Qonuni. Toshkent: Adolat nashriyoti, 2020.

